

EMIGRANTŲ ELGSENA, SUSIJUSI SU PINIGINIAIS PERVEDIMAIS IR JŲ PANAUDOJIMU: LIETUVOS ATVEJIS

Kristina Matuzevičiūtė, Sigitas Balčiūnas

Šiaulių universitetas, Architektų g. 1, LT-78366, Šiauliai

El. paštas: matuzeviciute@gmail.com, balciunas@cr.su.lt

Anotacija

Vystantis tarptautinei darbo rinkai, plečiantis darbo migracijos procesams, Lietuvai, kaip ir kitoms šalims, ypač aktualios tampa migracijos pasekmės. Daugelį metų migracija buvo vertinama kaip ekonomikos augimo negatyvaus pobūdžio pasekmė, susijusi su „protų nutekėjimu“, kvalifikuotų gyventojų praradimu ir pan. Šiuo metu mokslininkų, politikų ir visuomenės požiūris į migracijos procesą nėra vienareikšmis, nes globalios ekonomikos sąlygomis gyventojų migracija gali prisidėti prie šalies ekonomikos vystymosi ne tik moksliniais pasiekimais, darbo patirtimi, bet ir emigrantų piniginiiais pervedimais. Pastaraisiais dešimtmečiais buvo atlikta užsienio autorių tyrimų, kurie nagrinėja emigrantų piniginių pervedimų svarbą „kilmės“ šalies ekonominiams procesams. Atskirų šalių empirinių tyrimų rezultatai buvo skirtingi ir nevienareikšmiai. Straipsnyje keliami probleminiai klausimai: kaip emigrantų elgsena, susijusi su piniginiiais pervedimais, priklauso nuo jų socialinių, demografinių ir profesinių charakteristikų? Kaip emigrantų piniginiai pervedimai panaudojami kilmės šalyje?

Straipsnyje, remiantis emigrantų nuomonės tyrimo rezultatais, atskleidžiami įvairioms socialinėms, demografinėms, profesinėms grupėms priklausančių emigrantų elgsenos, pervedant pinigines lėšas į kilmės šalį, ypatumai.

Pagrindiniai žodžiai: emigracija, piniginiai pervedimai, emigrantų elgsena.

Įvadas

Lietuva emigracijos mastais pirmauja Europos Sąjungoje (toliau – ES). Šalies statistikos departamento duomenimis, 2011 m. iš Lietuvos išvyko 53,9 tūkst. gyventojų, neto migracija – 38,2 tūkst. Pasaulyje atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad daugelį metų migracija buvo vertinama kaip ekonomikos augimo negatyvaus pobūdžio pasekmė, susijusi su „protų nutekėjimu“, kvalifikuotų gyventojų praradimu ir pan. Šiuo metu mokslininkų, politikų ir visuomenės požiūris į migracijos procesą nėra vienareikšmis, nes globalios ekonomikos sąlygomis gyventojų migracija gali prisidėti prie šalies ekonomikos vystymosi ne tik moksliniais pasiekimais, darbo patirtimi, bet ir emigrantų piniginiiais pervedimais. Pasaulio banko duomenimis, piniginiai pervedimai kai kuriose besivystančiose šalyse

sudaro net 30 proc. BVP. Lietuvoje šis rodiklis siekia apie 3 proc.

Piniginių pervedimų tyrimai yra atliekami įvairiais lygmenimis: atskiro *individo* ar *namų ūkių* bei *šalies* (Glytsos, 1993, 2002, 2005; Durand ir kt., 1996; León-Ledesma, Piracha, 2001; Adams, 2005; Faini, 2006; Adams, Cuenca, Page, 2008; Giuliano, Arranz, 2009; Medina, Cardona, 2010; Alonso, 2011). Individo ar namų ūkio atveju, piniginiai pervedimai traktuojami kaip dalis namų ūkio pajamų. Remiantis atlikta empirinių tyrimų analize, galima teigti, kad daugelis (apie 60 proc.) piniginių pervedimų išleidžiama galutinio vartojimo prekėms (Adelman, Taylor, 1990; Glytsos, 1993), dalis pervedimų skiriama investicijoms, dažniausia gyvenamajam plotui ar žemei įsigyti, santaupoms (Durand ir kt., 1996; Adams, 2005). Piniginių pervedimų panaudojimą Lietuvoje tyrė Sipavičienė (1997), Kašinskis (2009), Kasnauskienė, Buzytė (2011). Vertinant piniginių pervedimų poveikį šalies ekonomikai, labai svarbu jų panaudojimo objektas. Tiriant piniginių pervedimų poveikį kilmės šalies ekonomikai, mokslinėje literatūroje formuluojamos nevienodos išvados. Vienų tyrimų rezultatai rodo, kad piniginiai pervedimai kilmės šalies ekonomiką veikia teigiamai, kiti tyrėjai nustato, kad neturi įtakos arba daromas neigiamas poveikis. Tokie pinigų srautai gali padidinti vartojimą ir investicijas, sumažinti skurdą, dėl jų gali susidaryti daugiau išteklių šalies ekonominei plėtrai. Tačiau, kaip nurodo Kasnauskienė ir Buzytė (2011), kartu šalis gali įgyti priklausomybę nuo emigrantų piniginių perlaidų, mažėja darbo jėgos pasiūla. Tokias skirtingas tyrimų išvadas, visų pirma, lemia ne tik tiriamos šalies ekonomikos savitumas, bet ir modelių, aiškinančių piniginių pervedimų įtaką šalies ekonomikai, įvairovė, skirtinga tyrimų metodologija ir duomenų rinkimo metodai.

Lietuvių autorių darbuose emigracija analizuojama pateikiant jos masto, priežasčių, pasekmių vertinimą (Sipavičienė, 1997; Gruževskis, 2004; Lietuvos laisvosios rinkos..., 2006; Adomėnas, 2006; Karpavičius, 2006; Kazlauskienė, 2006; Sipavičienė, 2006; Marti-

naitis, Žvalionytė, 2007; Pukelienė, Glinskienė, Beržinskienė, 2007; Čekanavičius, Kasnauskienė, 2007, 2009; Urbonavičienė, Tvaronavičienė, 2008; Čiarnienė, Kumpikaitė, Taraškevičius, 2009; Glinskienė, Petuškienė, 2009; Kašinskis, 2009; Sipavičienė, Gaidys, Dobrynina, 2009; Stulgienė, Daunorienė, 2009; Kasnauskienė, Šiaudvytis, 2010; Sarvutytė, 2011). Emigrantų elgsenos, susijusios su piniginiiais pervedimais ir jų panaudojimu, klausimai Lietuvos mokslininkų darbuose nėra plačiai nagrinėti.

Tyrimo objektas – emigrantų elgsena, susijusi su piniginiiais pervedimais.

Tyrimo tikslas – remiantis atlikta emigrantų anketine apklausa, atskleisti emigrantų elgsenos, susijusios su piniginiiais pervedimais ir jų panaudojimu kilmės šalyje, ypatumus, atsižvelgiant į emigrantų socialines, demografines ir profesines charakteristikas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros šaltinių analizė, anketinė apklausa, statistinių duomenų analizė.

Teorinis požiūris

Vienas svarbiausių empiriniuose tyrimuose analizuojamų migracijos poveikio šalies ekonomikos augimui „kanalų“ – piniginiai pervedimai. Pervedimų poveikio šalies ekonomikos augimui vertinimas atliekamas įvairiais lygmenimis: atskiro individo ar namų ūkių (mikroekonominis) bei šalies (makroekonominis). Analizuojant emigrantų elgseną, susijusią su piniginiiais pervedimais ir jų panaudojimu kilmės šalyje, užsienio ir Lietuvos autoriai išskiria įvairius kintamuosius, kurie lemia emigrantų sprendimą pervesti emigracijoje uždirbtas lėšas į kilmės šalį.

Durand ir kt. (1996) pabrėžė įvairias asmens ir namų ūkio charakteristikas, kurios yra susijusios su emigranto gyvenimo ciklu: šeiminė padėtis, amžius, namų ūkio vartojimo poreikiai. Autoriai nustatė, kad vyresnio amžiaus, vedę emigrantai yra labiau linkę pervesti dalį uždirbtų lėšų. Analizuotuose empiriniuose tyrimuose lytis dažniausia priskiriama prie statistiškai nereikšmingų veiksnių, lemiančių emigrantų elgseną, susijusią su piniginiiais pervedimais. Kiti autoriai (De Jong, 2000; Cohen 2005) nurodo, kad vyrai dažniau yra linkę pervesti į kilmės šalį didesnes pinigų sumas nei moterys. Vertinant emigrantų amžiaus poveikį elgsenai, susijusiai su piniginiiais pervedimais, autoriai nepateikia vienareikšmiškų išvadų, nurodydami, kad amžius gali būti statistiškai reikšmingas, tiek ir nereikšmingas veiksnys (Funkhouser, 1995; Gedeshi, 2002).

Emigrantų elgsena, susijusi su piniginių pervedimų dydžiu, taip pat priklauso ir nuo jų uždirbamų pajamų (Quibria, 1997; Poirine, 2006; Shimada, 2012) bei šeimos narių, likusių kilmės šalyje. Emigrantai labiau linkę pervesti pinigus savo sutuoktiniams, vaikams, tėvams (Brown, 1999; Amuedo-Dorantes, Bansak,

Pozo, 2005; Snyder, Chern, 2009). Daugelis pervedimų išleidžiami namų ūkio gerovei didinti (vartojimui). Esant tinkamoms sąlygoms, atsiranda poreikis pervedimus išleisti investicijoms. Woodruff, Zenteno (2001, 2004) tyrė piniginių pervedimų panaudojimą steigiant įmones. Jie nustatė, kad pervedimai teigiamai veikia mikroįmonių vystymąsi. Autoriai teigia, kad apie 20 proc. piniginių pervedimų investuojama į mikroįmones. Bollard, McKenzie, Morten (2010) nustatė emigrantų elgsenos sąveiką su jų išsilavinimu. Autoriai teigia, kad emigrantai, turintys aukštesnį išsilavinimą, perveda vidutiniškai didesnes sumas. Pagrindinė tokios tendencijos priežastis – labiau išsilavinę emigrantai uždirba daugiau. Aukštesnio nei vidurinis išsilavinimas emigrantai perveda apie 2 kartus daugiau, lyginant juos su vidurinį ir žemesnį išsilavinimą turinčiais emigrantais.

Grigorian, Melkonyan (2011) tyrė namų ūkių, gaunančių piniginius pervedimus, elgseną. Jie nustatė, kad namų ūkiai, gaunantys piniginius pervedimus, dirba mažiau valandų. Tokie namų ūkiai mažiau išleidžia savo vaikų švietimui, turbūt tikėdamiesi patys emigruoti, bei sukaupia ir daugiau santaupų. Namų ūkiai, gaunantys piniginius pervedimus, labiau linkę juos investuoti į išsilavinimą, gyvenamąjį plotą nei išleisti vartojimui, lyginant su pervedimų negaunančiais namų ūkiais (išlaidos 45–58 proc. didesnės), tikintis didesnės gražos ateityje. Namų ūkių investicijos, naudojant piniginius pervedimus, skatina kilmės šalies ekonomiką per naujų darbo vietų steigimą (Adams, 2005). Vertinant piniginių pervedimų panaudojimo pobūdį kilmės šalyje, atlikti tyrimai parodė, kad šie pervedimai išleidžiami kaip ir bet kurios kitos rūšies namų ūkių pajamos, tačiau neturi statistiškai reikšmingo poveikio vartojimo ir investavimo elgsenos skirtumams (Adams, Cuecuecha, Page, 2008). Medina, Cardona (2010), atlikę piniginių pervedimų poveikio namų ūkių vartojimo išlaidoms tyrimą, nustatė, kad namų ūkiai, gaunantys pervedimus, labiau linkę didinti išlaidas švietimui. Nustatyta, kad pervedimai didina pragyvenimo lygį, kadangi gaudami pervedimus namų ūkiai patenka į aukštesnius pajamų kvartilius nei be jų, tačiau poveikis vartojimui, investicijoms, išlaidoms sveikatos apsaugai yra nežymus. Lucas (2005) nustatė, kad piniginiai pervedimai teigiamai veikia namų ūkių investicijas į būstą, nuosavą verslą besivystančiose šalyse. Leon-Ledesma, Piracha (2004) teigia, kad piniginiai pervedimai teigiamai veikia našumą ir užimtumą per investicijas. Glytsos (2002) taip pat daro išvadą, kad piniginiai pervedimai skatina investicijas. Faini (2002), Solimano (2003; 2005), Mundaca (2005), Adams, Page (2005), Toxopeu, Lensink (2007), Ahortor, Adenutsi (2009) nustatė reikšmingą teigiamą piniginių pervedimų poveikį šalies ekonomikai. Piniginiai pervedimai virsta produktyviomis

investicijomis, tiesiogiai investuojant į verslo veiklą, bei netiesiogiai – per santaupas ar investuojant į finansines priemones (Stratan, Chistruga, 2011).

Remiantis atliktų tyrimų analize, galima teigti, kad skirtingų socialinių, demografinių ir profesinių emigrantų grupių elgsena, susijusi su piniginiiais pervedimais skiriasi, taip pat skiriasi ir namų ūkių elgsena, susijusi su piniginių pervedimų panaudojimu. Piniginių pervedimų poveikis kilmės šalies ekonomikai priklauso nuo to, kaip šie pervedimai panaudojami. Vertinant emigrantų elgseną, susijusią su piniginių pervedimų panaudojimu, galima teigti, kad piniginiai pervedimai yra vienas namų ūkių pajamų šaltinių, todėl daugelis (apie 62 proc.) piniginių pervedimų išleidžiama galutinio vartojimo prekėms (Adelman, Taylor, 1990; Glytsos, 1993); dalis pervedimų skiriama investicijoms, dažniausia gyvenamajam plotui ar žemei įsigyti, ar santaupoms (Durand ir kt., 1996; Adams, 2005). Jų poveikis ekonomikai priklauso ir nuo ekonominės situacijos šalyje bei galimybių panaudoti piniginius pervedimus. Empiriniai tyrimai rodo, kad piniginiai pervedimai veikia kilmės šalies ekonomiką per teigiamą poveikį vartojimui, santaupoms ir investicijoms.

Apibendrinant teorinį požiūrį, galima teigti, kad emigrantų elgsena, susijusi su piniginiiais pervedimais ir jų panaudojimu kilmės šalyje, atsižvelgiant į socialines, demografines ir profesines emigrantų charakteristikas, Lietuvoje mažai nagrinėtas klausimas. Tai skatina atlikti tyrimą, kurio pagrindu būtų galima formuluoti išvadas, susijusias su šia problema.

Tyrimo duomenų rinkimo metodas. Siekiant atskleisti iš Lietuvos emigravusių asmenų elgseną, atliekant piniginius pervedimus į kilmės šalį, buvo pasitelktas anketinės apklausos metodas. Prieš platinant anketą, buvo atliktas tyrimo instrumento testavimas. Apklausa vykdoma internetu, kadangi respondentai, gyvenantys ir dirbantys užsienio šalyse, taip lengviausiai pasiekiami. Anketa buvo pateikiama naudojantis viešos interneto apklausų svetainės www.publika.lt paslaugomis, tyrimas atliktas 2011 m. birželio–lapkričio mėn.

Anketą emigrantams sudaro 2 diagnostiniai blokai:

1) Veiksniai, tikėtina, lemiantys emigrantų elgseną, atliekant piniginius pervedimus. Šiai grupei priskiriamos demografinės charakteristikos (lytis, amžius, gyvenimo emigracijoje trukmė), socialinės charakteristikos (išsilavinimas, santuokinė padėtis ir Lietuvoje likę artimieji, socialinė grupė iki emigracijos, piniginė socialinė parama šeimai iki emigracijos), profesinės charakteristikos (užimtumas ir ekonominės veiklos rūšis emigracijoje ir iki emigruojant, vienerių metų pajamos iš darbo emigracijoje), reemigracijos ketinimai. Minėti požymiai, tiriant atskirų emigrantų grupių elgseną, susijusią su piniginiiais pervedimais ir

jų panaudojimu kilmės šalyje, traktuojami kaip nepriklausomi kintamieji.

2) Emigranto elgsenos, susijusios su piniginius pervedimais, indikatoriai. Emigrantų piniginiai pervedimai tyrime apibrėžiami kaip užsienyje įsidarbinusių asmenų, kurie toje šalyje gyvena ilgiau nei pusę metų, piniginės perlaidos artimiesiems ir lėšos, paties emigranto išleidžiamos Lietuvoje (pvz., nekilnojamam turui įsigyti). Pinigai gali būti siunčiami tiek formaliais, tiek neformaliais kanalais. Ribotos apimties elektroninėje anketoje nėra įmanoma išsamiai apibrėžti elgsenos parametrų, todėl buvo pasirinkti trys svarbiausi požymiai: emigracijoje uždirbtų lėšų pervedimas / pervežimas į Lietuvą per vienerius metus; emigracijoje uždirbtų lėšų dalis, išleidžiama / investuojama Lietuvoje per vienerius metus; persiųstų pinigų panaudojimas, finansuojant vartojimo, investicines išlaidas, švietimą ar kitas namų ūkių reikmes, atskleidžiantis, kokiais „kanalais“ emigracija veikia šalies ekonomiką. Respondentų buvo prašoma pasirinkti intervalą, atitinkantį jų gaunamas pajamas per vienerius metus, ir nurodyti, kurią šių pajamų dalį (proc.) pervedė į Lietuvą, kaip šias pajamas namų ūkis Lietuvoje paskirsto (procentais) vartojimui ir investavimui. Tokia prieiga leido apytiksliai įvertinti piniginių pervedimų dydį, skaičiuojant piniginiiais vienetais. Minėti požymiai, tiriant atskirų emigrantų grupių elgseną, susijusią su piniginiiais pervedimais ir jų panaudojimu kilmės šalyje, yra traktuojami kaip priklausomi kintamieji.

Pažymėtina, kad tyrimu gauti duomenys nėra tinkami makroekonominiams modeliams, tačiau, jais remiantis, galima pagrįsti, patikslinti minėtų modelių prielaidas. Tyrimo duomenys leidžia atskleisti emigranto elgsenos, atliekant piniginius pervedimus, priklausomybę nuo socialinių, demografinių, profesinių veiksnių, ketinimo grįžti į Lietuvą nuolat gyventi ir dirbti.

Tyrimo imtis ir jos reprezentatyvumas. Tyrimo populiaciją sudaro į kitas šalis išvykę Lietuvos Respublikos piliečiai, tikslo šalyje dirbantys ne mažiau nei 6 mėn. Populiacijos dydį, t. y. kiek Lietuvos piliečių dirba ne Lietuvoje, nustatyti sudėtinga. Statistikos departamento duomenimis, 2001–2011 m. iš Lietuvos emigravo (įvertinant ir nedeklaruotos emigracijos mastą) 370,7 tūkst. asmenų, todėl, nustatant imties dydį ir apibendrinant tyrimo rezultatus, taikomi tikimybinės statistikos metodai, skirti labai didelėms populiacijoms. Buvo numatyta apklausti 400 asmenų, gautos 553 tinkamai užpildytos anketos, iš kurių 398 – elektronine forma, o 155 anketinės apklausos rezultatai atsiųsti el. paštu. Darant prielaidą apie vienodą kiekvieno dirbančio emigranto tikimybę patekti į imtį, toks imties dydis užtikrina ne didesnę kaip 4,2 proc. maksimalią paklaidą. Imtis buvo formuojama „sniego gniūžtės“ principu. Šis metodas taikomas

išplėsti apklausos dalyvių ratą per žinomus tiriamos populiacijos atstovus, t. y. pirminė respondentų grupė nurodo kitus respondentus (emigracijoje gyvenančius pažįstamus, draugus, partnerius), kurie vėliau apklausiami (Pukėnas, 2009). Pažįstamiems emigracijoje gyvenantiems Lietuvos piliečiams buvo siunčiami informaciniai laišakai su prašymu užpildyti anketą ir laišką persiųsti kitiems emigravusiems asmenims. Platinant anketas, buvo siekiama išlaikyti emigrantų iš Lietuvos tikslo šalių aprėptį, todėl anketos su prašymu padėti jas išplatinti buvo išsiųstos ir dažniausia emigrantų pasirenkamų šalių lietuvių bendruomenių vadovams ir ambasadų darbuotojams Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Švedijoje, Vokietijoje, Ispanijoje.

Kiekybinio tyrimo rezultatų generalizavimas susijęs su reprezentatyvumu, t. y. atsakymu į klausimą, ar konkretaus tyrimo imties vienetai atstovauja visai populiacijai. Imtis yra reprezentatyvi, jeigu rodo tiriamojo požymio galimų reikšmių generalinėje aibėje santykį (Čekanavičius, Murauskas, 2004). Tyrimo im-

čiai suformuoti pasirinktas netikimybinis metodas reprezentatyvumo iš esmės nelemia, todėl, pagrindžiant imties reprezentatyvumo laipsnį, buvo nustatyta respondentų pasiskirstymo pagal amžių, lytį, santuokinę padėtį ir kvalifikaciją atitiktis oficialiojoje emigracijos statistikoje pateiktiems skirstiniams, t. y. taikomas proporcingosios kvotinės imties principas, kai siekiama, kad dalis imties elementų, turinčių požymių, būtų lygi daliai visos populiacijos elementų, turinčių tą patį požymį (Krapavickaitė, Plikusas, 2005). Tikėtina, kad imtis, apytiksliai atitinkanti emigrantų populiaciją pagal išvardytus požymius, populiaciją atitiks ir pagal elgsenos parametrus, pervedant emigracijoje uždirbtas lėšas į Lietuvą. Toliau pateikiamos reprezentatyvumą grindžiančios imties charakteristikos, lyginant jas su Lietuvos statistikos departamento pateiktais 2010 m. duomenimis (žr. 1 lent.). Pažymėtina, kad Statistikos departamentas pateikia duomenis apie išvykstančius iš Lietuvos, o ne emigracijoje gyvenančius asmenis, todėl lyginimas yra sąlyginis.

1 lentelė

Bendrosios respondentų charakteristikos (N = 553)

Požymis	Kategorija	Tyrimo duomenys		LR statistikos departamento duomenys (2010m.)	
		Dažnis	Santykinis dažnis, proc.	Dažnis	Santykinis dažnis, proc.
Lytis	Vyras	259	46,8	39963	48,1
	Moteris	294	53,2	43194	51,9
Amžius	15–29	284	51,4	38560	51,6
	30–49	240	43,4	30347	40,6
	Daugiau negu 50 m.	29	5,2	5767	7,7
Santuokinė padėtis	Nevedę / netekę	280	50,6	37178	50,8
	Gyvena registruotoje arba neregistruotoje santuokoje	239	43,2	25390	34,7
	Našliai arba išsiskyre	34	6,2	1774	14,5
Kvalifikacija	Kvalifikuoti	416	75,2	24825	89,1
	Nekvalifikuoti	137	24,8	3061	10,9
Išsilavinimas	Žemesnis nei vidurinis	21	3,8	-	-
	Vidurinis, įskaitant vidurinį išsilavinimą su profesine kvalifikacija	116	21,0	-	-
	Aukštasis neuniversitetinis arba aukštesnysis	100	18,1	-	-
	Aukštasis universitetinis	316	57,1	-	-

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių gerai atitinka oficialiosios statistikos duomenis: vyrų ir moterų apklausta apytiksliai po lygiai, apie pusę respondentų sudaro asmenys iki 29 m. Respondentų pasiskirstymas pagal santuokinę padėtį taip pat iš esmės atitinka bendras šalies emigracijos tendencijas: nevedę / netekę asmenys sudaro apie 50 proc. visų respondentų.

Pateikti argumentai leidžia teigti, kad pasirinktų požymių skirstiniai iš esmės atitinka valstybinės sta-

tistikos apie emigruojančius asmenis pateikiamus duomenis, todėl, interpretuojant tyrimo rezultatus, remiamasi prielaida, kad imties reprezentatyvumas yra pakankamas, respondentų atsakymai į pagrindinės anketos dalies klausimus iš esmės atspindi visos populiacijos charakteristikas.

Duomenų analizės metodai. Analizuojant statistinius duomenis, taikyti aprašomosios statistikos metodai sugrupuotiems duomenims, dažnių analizė, statistinės hipotezės tikrinamos taikant chi kvadrato

kriterijų, F kriterijų, efekto dydis, priklausomai nuo požymių skalės, nurodomas taikant dalinės koreliacijos koeficientą eta kvadratu, taškinės biserijinės koreliacijos koeficientą r_{pb} arba Kramerio V.

Tyrimo rezultatai. Piniginiai pervedimai tyrimo tikslu apibrėžiami kaip asmens emigracijoje uždirbtos lėšos (pinigų srautai), oficialiais (perlaidomis) ar neoficialiais kanalais siunčiami į emigranto kilmės šalį ir skirti gimtinei likusiems artimiesiems arba emigravusio asmens vartojimui / investavimui Lietuvoje. Tyrimu nustatyta, kad Lietuvoje dalį emigracijoje uždirbtų lėšų išleidžia ar investuoja 47 proc. emigrantų (ar jų artimųjų), dauguma jų (71 proc.) tam skiria mažiau nei trečdalį pajamų. Lietuvos banko pateikiamais duomenimis, perlaidos, tenkančios vienam jas siunčiančiam emigrantui, 2010 m. siekė apie 5,6 tūkst. Lt. Ši suma yra apie 1,5 karto mažesnė nei apskaičiuota remiantis atlikto tyrimo informacija. Tokį skirtumą galėjo lėmė tai, kad, kaip parodė tyrimas, 37,6 proc. respondentų teigia, kad uždirbtas lėšas, grįždami į Lietuvą, perveža ir grynais pinigais.

Pinigai artimiesiems į Lietuvą paprastai pradeda siųsti jau pirmaisiais darbo užsienyje metais (nurodė 73 proc. atliekančių piniginius pervedimus), be-

veik ketvirtadalis (27 proc.) pirmaisiais emigracijos metais pinigų nesiunčia ir tik nedaugelis respondentų (7 proc.) nurodo, kad pinigus pradėjo siųsti praėjus 3 ir daugiau metams nuo atvykimo.

Emigrantų apklausos duomenimis, Lietuvoje daugelis persiūtų lėšų skiriama kasdieniam vartojimui (vidutiniškai 53 proc.), apie 20 proc. išleidžiama būsto rekonstrukcijai arba nekilnojamam turtui įgyti, apie 7 proc. – švietimui (žr. 2 lent.). Gauti rezultatai patvirtina prielaidą, kad piniginių pervedimų panaudojimas Lietuvoje skiriasi nuo kitų namų ūkių pajamų panaudojimo. Remiantis namų ūkių biudžetų tyrimo duomenimis, Lietuvos gyventojai pirmojo būtinumo prekėms – maistui, aprangai ir avalynei, komunaliniams mokesčiams išleidžia apie 70 proc. pajamų, apie 5 proc. – stambiems pirkiniais ir būsto priežiūrai ir rekonstrukcijai, 0,7 proc. – švietimui. Taigi, nors kasdieniam vartojimui Lietuvoje panaudojama didžiausia dalis užsienyje dirbančių asmenų gautų lėšų, tačiau ji yra mažesnė, nei šiam tikslui skiriama Lietuvos gyventojų namų ūkio pajamų dalis. Santykinai daugiau nei įprastai namų ūkiuose, emigracijoje uždirbtų lėšų skiriama išlaidoms švietimui, stambiems pirkiniais įsigyti bei būsto pirkimui / rekonstrukcijai.

2 lentelė

Emigrantų lėšų panaudojimo Lietuvoje struktūra, atsižvelgiant į kvalifikaciją (N = 263)

Pavedamų lėšų panaudojimo sritis (lėšų dalis proc., vidurkis)							
Emigranto kvalifikacija	Kasdieniam vartojimui	Būsto rekonstrukcijai	Nekilnojamam turtui įsigyti	Stambiems pirkiniais	Švietimui	Investicijoms į verslą	Kitos išlaidos
Kvalifikuoti	51 %	11,4 %	7,4 %	9,8 %	6,6 %	0,3 %	13,5 %
Nekvalifikuoti	58,6 %	17,2 %	1,7 %	11,9 %	6,3 %	0 %	4,3 %

Emigrantų elgsena susijusi su piniginių pervedimais ir jų panaudojimu yra labai kontekstuli, priklaus-

santi nuo daugelio veiksnių ir jų tarpusavio sąveikos. Dispersinės analizės rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Socialinių, demografinių ir profesinių veiksnių įtaka sprendimui dalį lėšų perversi į Lietuvą

Faktorius	df	F reikšmė	P reikšmė	Dalinis eta kvadratu
Lytis	1	4,6	0,03	0,01
Amžius	3	3,6	0,01	0,024
Santuokinė padėtis	1	0,7	0,40	0,002
Liko sutuoktinis	1	3,6	0,06	0,008
Liko tėvai	1	0,7	0,40	0,002
Liko broliai / seserys	1	0,3	0,57	0,001
Liko vaikai	1	3,1	0,08	0,007
Išsilavinimas	3	3,0	0,03	0,02
Užimtumo statusas iki emigruojant	5	1,7	0,12	0,019
Reemigracijos nuostata	4	3,0	0,02	0,026
Pajamos užsienyje	5	4,2	0,00	0,045
Socialinės išmokos šeimai 1	1	0,0	0,99	0
Socialinės išmokos šeimai 2	1	1,5	0,22	0,003

Atlikta analizė nurodo statistiškai reikšmingą lyties, amžiaus, išsilavinimo, užsienyje gaunamų pajamų ir reemigracijos nuostatos įtaką emigranto sprendimui dalį pajamų pervesti / pervežti į Lietuvą ir skirti artimiesiems ar asmeniniam naudojimui. Visi 3 lentelėje nurodyti veiksniai lemia 14 proc. nepriklausomo kintamojo sklaidos. Detalizuosime šių veiksmų įtaką.

Lyties veiksnys. Tyrimas atskleidė, kad emigrantai vyrai, nuolat ar epizodiškai dirbantys užsienio šalyse, pajamų gauna vidutiniškai 28 proc. daugiau nei moterys. Vyrai taip pat šiek tiek dažniau nei moterys nurodo, kad dalį uždirbtų lėšų perveda / išleidžia Lietuvoje (atitinkamai 52 proc. ir 44 proc.; $\chi^2 = 3,9$; $df = 1$; $p = 0,05$), tačiau apskritai lytiškumo veiksnio įtaka yra maža ($r_{pb} = 0,08$). Pervedamų pajamų dalis nuo lyties nepriklauso ($\chi^2 = 2,2$; $df = 2$; $p = 0,33$). Taigi (skaičiuojant ir asmenis, kurie lėšų į Lietuvą neperveda), vienas emigrantas vyras per metus vidutiniškai perveda / įveža apie 3,2 tūkst. eurų, moteris – 2,0 tūkst. eurų.

Amžiaus veiksnys. Nustatyta, kad sprendimas dalį užsienyje uždirbtų lėšų siųsti / išleisti Lietuvoje priklauso nuo amžiaus, tačiau šio veiksnio įtaka yra silpna ($\chi^2 = 10,8$; $df = 4$; $p = 0,03$; $r = 0,09$; Kramerio $V = 0,14$). Lėšas į Lietuvą dažniau linkę pervesti asmenys nuo 30 iki 50 m. (lėšas perveda 53 proc.), mažiau – asmenys iki 30 m. (lėšas perveda 42 proc.). Vertinant, kuri lėšų dalis yra pervedama, taip pat stebimas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2 = 15,2$; $df = 6$; $p = 0,02$, Kramerio $V = 0,17$): didesnę uždirbtų lėšų dalį dažniau perveda 35–30 m. respondentai. Emigrantų pajamos užsienyje priklauso nuo amžiaus, stebima silpna tendencija, kad emigrantai iki 30 m. uždirba mažiau ($F = 12,0$; $p < 0,01$; $\rho = 0,24$), tačiau, vertinant pervedamas sumas, statistiškai reikšmingų skirtumų tarp respondentų grupių tyrimas neatskleidė.

Šeimos veiksnys. Vieni asmenys emigruoja laikinai, siekdami pagerinti Lietuvoje likusios šeimos padėtį, kiti svetimose šalyse įsikuria su šeimos nariais ir perlaidas siunčia tik Lietuvoje likusiems tėvams ar kitiems artimiesiems materialiai paremti. Nustatyta, kad 43 proc. respondentų yra vedę / ištėkėję arba gyvena neregistruotoje santuokoje. 10 proc. nurodė, kad Lietuvoje liko vyras / žmona, apie 13 proc. respondentų – kad Lietuvoje yra likę vaikai. Daugiausia (87 proc.) respondentų su kilmės šalimi sieja likę tėvai bei broliai ar seserys. Tyrimo duomenys rodo, kad sprendimas pervesti emigracijoje uždirbtas lėšas į Lietuvą nepriklauso nuo to, ar respondentas gyvena santuokoje (registruotoje ar neregistruotoje) ($\chi^2 = 3,0$; $df = 1$; $p = 0,08$), tačiau, jei sutuoktinis yra likęs Lietuvoje, daugeliu atvejų (84 proc.) pinigines perlaidos siunčiamos ($\chi^2 = 7,9$; $df = 1$; $p = 0,005$; $r_{pb} = 0,12$).

Nustatyta, kad sprendimas pervesti lėšas nepriklauso nuo to, ar Lietuvoje gyvena artimi giminaičiai: tėvai, broliai / seserys, tačiau detalesnė analizė atskleidžia, kad, jei sutuoktinis gyvena kartu, o Lietuvoje yra likę ir tėvai, ir vaikai, daugeliu atvejų pervedimai atliekami, į Lietuvą siunčiama daugiau lėšų nei kitais atvejais. Apskritai šeimos veiksnys paaiškina 3,6 proc. nagrinėjamo požymio sklaidos ($F = 4,8$; $p = 0,001$; $R^2 = 0,036$).

Išsilavinimo / kvalifikacijos veiksnys. Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal išsilavinimą, nustatyta, kad apie 75 proc. respondentų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą (neuniversitetinį arba universitetinį), 25 proc. respondentų – žemesnį nei vidurinį arba vidurinį išsilavinimą. Išsilavinimas lemia ne tik užsiėmimo pobūdį iki išvykimo, bet ir veiklą tikslo šalyje: žemesnio išsilavinimo emigrantai dažniausia dirba statybose ir gamyboje, o aukštesnį išsilavinimą turintys – paslaugų sferoje. Vertinant emigravusių asmenų pajamas, nustatyta, kad užsienyje uždirbtos pajamos priklauso nuo emigranto išsilavinimo ($\chi^2 = 29,7$; $df = 5$; $p < 0,001$; $\rho = 0,20$): vidurinį ir žemesnį išsilavinimą turinčių emigravusių asmenų vidutinės metinės pajamos iš darbo užsienyje yra 30 proc. mažesnės nei turinčiųjų aukštąjį išsilavinimą. Tyrimo duomenys rodo, kad sprendimas dalį savo pajamų gautų užsienyje išleisti / investuoti Lietuvoje, priklauso nuo išsilavinimo ($\chi^2 = 8,6$; $df = 2$; $p = 0,05$). Dėl emigrantų gaunamų pajamų dydžio priklausomybės nuo išsilavinimo stebimas statistiškai reikšmingas išsilavinimo ir pervedamų lėšų ryšys: aukštąjį išsilavinimą įgijęs asmuo persiunčia vidutiniškai 41 proc. lėšų daugiau nei vidurinį ar žemesnį išsilavinimą turintis asmuo. Vertinant emigrantų kvalifikacijos ir namų ūkių išlaidų struktūros sąsajas (žr. 2 lent.), nustatyta, kad kvalifikuotų gyventojų persiūsti pinigai dažniau nei nekvalifikuotų išleidžiami nekilnojamam turtui įsigyti, rečiau – kasdieniam vartojimui ir būsto rekonstrukcijai.

Šeimos ekonominės situacijos veiksnys. Iki išvykstant iš Lietuvos, 10,7 proc. respondentų ar jų šeimų gavo socialines išmokas iš valstybės biudžeto, o tyrimo metu socialines išmokas gauna 7,8 proc. apklaustųjų emigrantų šeimų. Nustatyta, kad 55 proc. respondentų, kurie (ar jų šeimos) iki emigracijos gavo socialines išmokas, emigravę jų nebegauja. Tačiau, darbingo amžiaus asmenims emigravus, panašus šeimų skaičius šią paramą pradėjo gauti. Galima teigti, kad emigracija pašalpų gavėjų skaičių sumažina labai nežymiai. Sprendimas persiūsti / pervežti dalį užsienio šalyje uždirbtų lėšų į Lietuvą nepriklauso nei nuo emigranto ar jo šeimos socialinės padėties iki išvykimo ($\chi^2 = 1,0$; $df = 1$; $p = 0,31$, $r_{pb} = 0,04$), nei nuo šeimos padėties esamu momentu ($\chi^2 = 1,8$; $df = 1$; $p = 0,17$, $r_{pb} = 0,06$). Tačiau nustatyta, kad, jei šeimos

materialinė padėtis iki išvykstant buvo nepatenkinama, buvo gaunama socialinė išmoka, tai emigrantas į Lietuvą siunčia didesnę savo pajamų dalį nei tuo atveju, jei šeima nebuvo socialiai remiama ($\chi^2 = 1,8$; $df = 2$; $p = 0,001$, Kramerio $V = 0,24$). Kadangi socialinę paramą dažniau gaudavo žemesnį išsilavinimą turinčių respondentų šeimos, dažniausia šie emigrantai uždirba mažiau, todėl pinigine išraiška jų pervedimai yra mažesni nei socialiai neremtinų.

Užimtumo iki emigruojant veiksnys. Vertinant respondentų pasiskirstymą pagal užimtumo statusą iki išvykimo, matyti, kad daugelis (37,3 proc.) responden-

tų buvo samdomi darbuotojai, 8,5 proc. dirbo savarankiškai, 3,4 proc. turėjo savo verslą, 10,8 proc. buvo bedarbiai, registruoti darbo biržoje, likę respondentai tyrimo metu užsiėmė kita veikla (buvo vaiko priežiūros atostogose, namų šeimininkė) arba ką tik baigė studijas. Tyrimas atskleidė, kad sprendimas dalį užsienyje uždirbtų lėšų siųsti / išleisti Lietuvoje priklauso nuo užimtumo situacijos iki emigruojant ($\chi^2 = 11,5$; $df = 5$; $p = 0,42$, Kramerio $V = 0,14$). Dažniau pinigų į Lietuvą siunčia buvę samdomi darbuotojai ir savarankiškai dirbę asmenys, rečiau – buvę bedarbiai, studentai / moksleiviai (žr. 4 lent.).

4 lentelė

Emigrantų elgsenos, susijusios su pinigiais pervedimais, ir užimtumo pobūdžio Lietuvoje sąsaja

Socialinė grupė, prieš išvykstant iš Lietuvos	Respondentų skaičius	Ar praėjusiais metais dalis Jūsų uždirbtų pinigų buvo išleista, investuota Lietuvoje?	
		Taip	Ne
Moksleivis, studentas	193	40,4 %	59,6 %
Bedarbis	60	41,7 %	58,3 %
Samdomas darbuotojas	206	53,9 %	46,1 %
Savarankiškai dirbantis asmuo	47	57,4 %	42,6 %
Turėjo savo verslą	19	36,8 %	63,2 %

Panaši tendencija stebima ir analizuojant, kuri pajamų, gaunamų emigracijoje, dalis yra siunčiama. Pervedimus atliekantys buvę samdomi darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys, tam skiria didesnę pajamų dalį nei buvę moksleiviai, studentai, bedarbiai ($\chi^2 = 29,4$; $df = 10$; $p = 0,001$, Kramerio $V = 0,23$). Vertinant pinigine išraiška, mažiausias sumas siunčia buvę bedarbiai, didžiausias – turėję Lietuvoje verslą (kurie ir didesnes pajamas užsienyje gauna).

Ekonominės veiklos rūšies užsienio šalyje veiksnys. Sprendimas dalį užsienyje uždirbtų lėšų siųsti / išleisti Lietuvoje priklauso nuo darbo užsienyje pobūdžio ($\chi^2 = 41,5$; $df = 8$; $p = 0,04$; Kramerio $V = 0,28$). Dažniau lėšas siunčia dirbantys žemės ūkio, paslaugų,

statybos srityse, rečiau – informacinių technologijų, finansų ir apskaitos, švietimo ir mokslo srityje. 8 proc. respondentų iki išvykimo iš Lietuvos turėjo savo verslą. Daugelis jų (82 proc.), pradėję dirbti užsienyje, verslą nutraukė, 6 proc. verslą perdavė savo šeimos nariams, tik 4,5 proc. verslą vysto toliau su partneriais kilmės šalyje. Galima teigti, kad emigrantų investicijos į verslą kilmės šalyje yra nedidelės.

Reemigracijos nuostatų veiksnys. Sprendimas dalį užsienyje uždirbtų lėšų siųsti / išleisti Lietuvoje priklauso nuo sprendimo ateityje nuolat gyventi ir dirbti Lietuvoje ($\chi^2 = 19,5$; $df = 4$; $p = 0,001$; Kramerio $V = 0,19$). Asmenys, kurie ketina reemigruoti artimoje ateityje, dažniau nei kitos grupės atlieka piniginius pervedimus (žr. 5 lent.).

5 lentelė

Emigrantų elgsenos, susijusios su pinigiais pervedimais, ir ketinimo reemigruoti sąsaja

Ar planuojate grįžti nuolat gyventi ir dirbti Lietuvoje?	Respondentų skaičius	Ar praėjusiais metais dalis Jūsų uždirbtų pinigų buvo išleista, investuota Lietuvoje?	
		Taip	Ne
Taip, artimoje ateityje	47	74,5 %	25,5 %
Taip, tolimoje ateityje	79	58,2 %	41,8 %
Ne	155	36,8 %	63,2 %
Nežinau	172	52,8 %	47,2 %

Tyrimas atskleidė, kad asmenys, ketinantys grįžti ir nuolat gyventi ir dirbti Lietuvoje, perveda mažesnę nei kitos grupės savo lėšų dalį ($\chi^2 = 30,5$; $df = 8$; $p < 0,01$, Kramerio $V = 0,24$), o jų vidutiniai piniginiai pervedimai apie 2,3 karto mažesni nei ap-

sisprendusiųjų likti užsienyje. Reikia pažymėti, kad ketinantys reemigruoti uždirba apie 1,7 karto mažiau nei neketinantys to daryti asmenys. Galima teigti, kad sprendimą dalį pajamų pervesti į kilmės šalį lemia ir gaunamų pajamų dydis ($\chi^2 = 12,7$; $df = 5$; $p = 0,03$;

Kramerio $V = 0,15$): gaunantys mažesnes pajamas piniginius pervedimus atliko rečiau.

Išvados

Emigrantų elgsenos, susijusios su piniginiiais pervedimais ir jų panaudojimu kilmės šalyje, tyrimų, atliktų įvairiose šalyse, rezultatų analizė atskleidė, kad socialinių, demografinių, profesinių veiksnių įtaka įvairuoja priklausomai nuo šalies specifikos, tiriamo laikotarpio. Rezultatams įtakos turi ir tyrimo metodologija.

Atlikta iš Lietuvos emigravusių asmenų apklausa atskleidė, kad emigrantų sprendimui dalį pajamų pervesti (oficialiais ar neoficialiais kanalais) į Lietuvą ir skirti artimiesiems ar asmeniniam naudojimui / investicijoms nedidelę, tačiau statistiškai reikšmingą įtaką turi lyties, amžiaus, išsilavinimo, užsienyje gaunamų pajamų ir reemigracijos nuostatos veiksniai.

Piniginius pervedimus vyrai atlieka dažniau nei moterys, asmenys, vyresni nei 30 m. – dažniau nei jaunesnio amžiaus emigrantai, aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys – dažniau nei turintys vidurinį ir žemesnį išsilavinimą, asmenys, prieš emigraciją turėję darbo patirties – dažniau nei buvę bedarbiai, studentai, moksleiviai. Minėtų emigrantų grupių pervedamų lėšų dydis skiriasi: didesnes sumas paprastai pveda pirmoje vietoje paminėtų grupių asmenys, dažniausia gaunantys ir didesnius atlyginimus.

Piniginiai pervedimai priklauso ir nuo reemigracinės nuostatos: asmenys, norintys reemigruoti, ypač tie, kurie ketina tai padaryti artimiausiu metu, pinigus į Lietuvą siunčia dažniau nei neketinantys to daryti. Stebimas dėsningumas, kad ketinantieji grįžti nuolat gyventi ir dirbti Lietuvoje, užsienyje gauna mažesnes pajamas nei kitos respondentų grupės, jų pervedamos lėšos yra mažesnės.

Remiantis emigrantų apklausos apie persiųstų lėšų panaudojimą Lietuvoje duomenimis, galima teigti, kad didžiausia pinigų dalis panaudojama kasdieniam vartojimui, tačiau ji yra mažesnė nei šiam tikslui skiriama Lietuvos gyventojų namų ūkio pajamų dalis. Santykinai daugiau nei įprastai namų ūkiuose skiriama išlaidoms švietimui, stambiems pirkiniams įsigyti ir būsto pirkimui / rekonstrukcijai. Lietuvoje turėję verslą ar savarankiškai dirbę asmenys emigravę dažniausia verslo Lietuvoje nebeplėtoja ir tik atskirais atvejais tam skiria dalį emigracijoje uždirbtų lėšų.

Literatūra

1. Adams, Jr. R. H., Cuecuecha, A., Page, J. (2008). *Remittances, Consumption and Investment in Ghana*. World Bank. Prieiga per internetą: <http://www.ssrc.org/workspace/images/crm/new_publication_3/%7Ba361244a-5b50-de11-afac-001cc477ec70%7D.pdf>.
2. Adams, Jr. R. H. (2005). International remittances and the household: Analysis and review of global evidence. *World Bank Policy Research Working Paper*, 4116.
3. Adams, R. H., Page, J. (2005). Do International migration and remittances reduce poverty in developing countries? *World Development*, 33 (10), 1645–69.
4. Adelman, I., Taylor, J. E. (1990). Is structural adjustment with a human face possible? The case of Mexico. *Journal of Development Studies*, 26, 387–407.
5. Adomėnas, M. (2006). Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Pranešimas konferencijoje (2006 m. kovo 17 d.). Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/WXBUZDAW.DOC>>.
6. Ahortor, C. R. K., Adenutsi, D. E. (2009). The impact of remittances on economic growth in small-open developing countries. *Journal of Applied Sciences*, 9 (18), 3275–86.
7. Alonso, J. A. (2011). International Migration and Development: A review in light of the crisis. *CDP Background Paper*, 11. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_background_papers/bp2011_11e.pdf>.
8. Amuedo-Dorantes, C., Bansak, C., Pozo, S. (2005). On the remitting patterns of immigrants: evidence from Mexican Survey data. *Economic Review*, 1, 37–58.
9. Bollard, A., McKenzie, D., Morten, M. (2010). The Remitting Patterns of African Migrants in the OECD. *World Bank Policy Research Working Paper*, 5260. Prieiga per internetą: <http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2010/04/05/000158349_20100405093038/Rendered/PDF/WPS5260.pdf>.
10. Brown, R. P. C. (1999). Remittances in the South Pacific. *International Journal of Social Economics*, 26 (1/2/3), 325–344.
11. Cohen, J. H. (2005). Remittance outcomes and migration: theoretical contests, real opportunities. *Studies in comparative international development*, 40 (1), 88–112.
12. Čekanavičius, L., Kasnauskienė, G. (2007). The impact of labour migration: two sides of the same coin. *Journal of International Scientific publications*, 1, 34–45. Prieiga per internetą: <<http://www.science-journals.eu/economy/ISP-EB-Vol1-2007.swf>>.
13. Čekanavičius, L., Kasnauskienė, G. (2009). Cost – benefit approach to emigration question. *Engineering Economics*, 1 (61), 28–36.
14. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2004). *Statistika ir jos taikymai: II dalis*. Vilnius: TEV.
15. Čiarnienė, R., Kumpikaitė, V., Taraškevičius, A. (2009). Makroekonominiai veiksnių poveikis žmonių migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 553–559.
16. De Jong, G. E. (2000). Expectations, Gender, and Norms in Migration Decision-Making. *Population Studies*, 54, 307–319.
17. Durand, J. W., Kandel, E., Parrado, A., Massey, D. S. (1996). International migration and development in Mexican communities. *Demography*, 33, 249–264.
18. Faini, R. (2002). Development, Trade, and Migration. *Revue d'Économie et du Développement. Proceedings from the ABCDe europe Conference*, 1–2, 85–116.

19. Faini, R. (2006). Remittances and the Brain Drain. *IZA Discussion Paper*, 2155.
20. Funkhouser, E. (1995). Remittances from International Migration: A Comparison of El Salvador and Nicaragua. *The Review of Economics and Statistics*, 77 (1), 137–146.
21. Gedeshi, I. (2002). Role of Remittances from Albanian Emigrants and Their Influence in the Country's Economy. *Eastern European Economics*, 40 (5), 49–72.
22. Giuliano, P., Ruiz-Arranz, M. (2009). Remittances, financial development, and growth. *Journal of Development Economics*, 90 (1), 144–152.
23. Glinskienė, R., Petuškiene, E. (2009). Pasaulinės ekonominės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 763–771.
24. Glytsos, N. P. (1993). Measuring the income effects of migrant remittances: A methodological approach applied to Greece. *Economic Development and Cultural Change*, 42, 131–168.
25. Glytsos, N. P. (2002). Dynamic effects of migrant remittances on growth: an econometric model with an application to Mediterranean countries. *Centre of planning and economic research*, 74.
26. Glytsos, N. P. (2005). The contribution of remittances to growth A dynamic approach and empirical analysis. *Journal of Economic Studies*, 32 (6), 468–496.
27. Grigorian, D. A., Melkonyan, T. A. (2011). Destined to Receive: The Impact of Remittances on Household Decisions in Armenia. *Review of Development Economics*, 15 (1), 139–153.
28. Gruževskis, B. (2004). *Labour migration in Lithuania. New Patterns of Labour Migration in CEE*. CEPNO Volume Cluj – Napoca (Romania), Open Society Foundation. 70–78.
29. Karpavičius, S. (2006). Emigracijos poveikis Lietuvos ekonomikai. *Pinigų studijos*, 2, 21–41.
30. Kasnauskienė, G., Buzytė, L. (2011). Emigrantų piniginiai pervedimai ir jų poveikis ekonomikai. *Pinigų studijos*, 1, 31–47.
31. Kasnauskienė, G., Šiaudvytis, T. (2010). Gyventojų emigracijos poveikio darbo rinkai vertinimas. *Lietuvos statistikos darbai*, 49, 12–19.
32. Kašinskis, K. (2009). Emigrantų piniginių pervedimų indėlis į Lietuvos ekonomiką. Prieiga per internetą: <<http://www.iseivijosinstitutas.lt/get.php?f.525>>.
33. Kazlauskienė, A. (2006). *Protų nutekėjimo priežastys ir tendencijos: Lietuvos atvejis*. Daktaro disertacijos santrauka. Kauno technologijos universitetas.
34. Krapavickaitė, D., Plikusas, A. (2005). *Imčių teorijos pagrindai*. Vilnius: Technika.
35. Leon-Ledesma, M. C., Piracha, M. (2004). International migration and the role of remittances in Eastern Europe. *International Migration*, 42 (4), 65–83.
36. Leon-Ledesma, M., Piracha, M. (2001). International migration and the role of remittances in Eastern Europe. *Studies in Economics*, 0113, Department of Economics, University of Kent. Prieiga per internetą: <<ftp://ftp.ukc.ac.uk/pub/ejr/RePEc/ukc/ukcedp/0113.pdf>>.
37. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2006). Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324>.
38. Lucas, R. E. B. (2005). *International migration and economic development– lessons from low-income countries*. Edward Elgar in association with the Expert Group on Development Issues, Swedish Ministry for Foreign Affairs, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA.
39. Martinaitis, Ž., Žvalionytė, D. (2007). Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtume žinoti? *Politologija*, 3 (47), 112–134.
40. Medina, C., Cardona, L. (2010). The Effects of Remittances on Household Consumption, Education Attendance and Living Standards: the Case of Colombia. *Lecturas de Economía*, 72, 11–43.
41. Mundaca, G. B. (2005). *Can remittances enhance economic growth? The role of financial market development*. Mimeo, Department of Economics, University of Oslo, Oslo.
42. Poirine, B. (2006). Remittances sent by a growing altruistic diaspora: how do they grow over time? *Asia Pacific Viewpoint*, 47 (1), 93–108.
43. Pukelienė, V., Glinskienė, R., Beržinskienė, D. (2007). Darbo jėgos migracija: globalinis aspektas. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 1 (2), 49–64.
44. Pukėnas, K. (2009). Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa. Kaunas: LKKA. Prieiga per internetą: <<http://www.lkka.lt/get.php?f.7072>>.
45. Quibria, M. G. (1997). International migration, remittances and income distribution in the source country: a synthesis. *Bulletin of Economic Research*, 49 (1), 29–46.
46. Sarvutytė, M. (2011). *Darbo jėgos migracijos valdymas: veiksnių ir pasekmių ekonominis vertinimas*. Daktaro disertacija. Vilnius.
47. Shimada, A. (2012). Migration decisions, expected remittances, and altruism. *International Review of Economics*, 59 (10), 285–296.
48. Sipavičienė, A. (1997). *International Migration in Lithuania: Causes, Consequences, Strategy*. Vilnius: UN/ECE, LFSI.
49. Sipavičienė, A. (2006). *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. Prieiga per internetą: <<http://tmo.stotis.lt/repository/knyga.pdf>>.
50. Sipavičienė, A., Gaidys, V., Dobrynina, M. (2009). *Grižtamoji migracija: teorinės išvalgos ir situacija Lietuvoje*. Prieiga per internetą: <<http://www.emn.lt/uploads/documents/knygamin.pdf>>.
51. Snyder, S., Chern, W. S. (2009). The impact of remittance income on rural households in China. *China Agricultural Economic Review*, 1 (1), 38–57.
52. Solimano, A. (2003). Remittances by emigrants: issues and evidence. *WIDER Research Paper*, 2003/89, World Institute for Development Economics Research, Helsinki.
53. Solimano, A. (2005). Remittance by Emigrants: Issues and evidence. The millennium development goals – raising the resources to tackle world poverty. A. B. Atkinson (ed.). *New Sources of Development Finance* (p. 177–199). Oxford: Oxford University Press.

54. Stratan, A., Chistruga, M. (2011). Remittances in the Republic of Moldova: Lost opportunities, *Romanian Journal of Economics*, 32, 1 (41), 5–18. Prieiga per internetą: <[http://econpapers.repec.org/ RePEc:ine:journl:v:1:y:2011:i:41:p:5-18](http://econpapers.repec.org/RePEc:ine:journl:v:1:y:2011:i:41:p:5-18)>.
55. Stulgienė, A., Daunorienė, A. (2009). Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 984–992.
56. Toxopeus, H., Lensink, R. (2007). Remittances and Financial Inclusion in Development. *UNU-WIDER Research Paper*, 2007/49, Helsinki.
57. Urbonavičienė I., Tvaronavičienė M. (2008). Polinkis emigruoti: priežasčių paieškos. *Verslas: teorija ir praktika*, 9 (4), 253–260.
58. Woodruff, C., Zenteno, R. (2004). Remittances and Microenterprises in Mexico, *University of California at San Diego Working Paper*.
59. Woodruff, C., Zenteno, B. (2001). *Remittances and Micro Enterprise in Mexico*. UCSD Graduate School of International Relations and Pacific Studies Working Paper, University of California San Diego.

Matuzevičiūtė, K., Balčiūnas, S.

Emigrants' Behaviour Related to Remittances and their Usage: The Case of Lithuania

Summary

Migration is part of integration into the global economy processes and a consequence of it. Analysis of scientific research showed that a negative approach to migration as brain drain, loss of skilled population, etc. has changed. Scientists, politicians and the public have come to the understanding that, under the conditions of the global economy, migration contributes to the country's economic and scientific development, increases work experience and adds to the growth of remittances. Recently the importance of remittances as part of economic processes in the country has been analysed by a great number of researchers worldwide but empirical studies conducted in various countries are different.

The paper raises the following problem questions: How does emigrants' behaviour with remittances depend on their social, demographic, occupational characteristics? How do emigrants use remittances in their in home country?

A survey of emigrants was conducted and data on their socio-demographic characteristics, behaviour with remittances, their use in the home country were gathered.

The methods of statistical data analysis, descriptive statistics, data grouping, frequency analysis were used, the hypothesis was tested in the chi-square test.

Analysis of study results showed that social, demographic, occupational characteristics of emigrants, country characteristics and the analysed period affected emigrants' behaviour with and use of remittances in the home country.

The survey showed that gender, age, education, the level of incomes and a decision to re-emigrate had a

statistically significant influence on a decision to remit part of earnings to Lithuania through formal or informal channels and use them for personal, family consumption or investment.

Men, persons over the age of 30, with tertiary education, employed before emigration remitted more often than women, those with secondary or lower education, former unemployed persons, students. The remitted sums varied: larger sums were usually remitted by the above mentioned groups as well as by those, whose earnings were higher in the host country.

Remittances also depended on a decision to re-emigrate: those who were planning to re-emigrate, especially in the near future, remitted more often than those who did not. It was identified that those who intended to return to Lithuania received lower incomes in the host country than the rest of the respondents, their remittances were smaller.

Survey results showed that the largest part of remittances was used for daily consumption but less compared to the part of household incomes spent in Lithuania. The respondents spent relatively bigger sums for education, large purchases, house purchasing/reconstruction than households in Lithuania. Those who had businesses or were self-employed in Lithuania mostly did not develop business in Lithuania and only in individual cases invested part of their earnings.

Keywords: emigration, remittances, emigrants' behaviour.

Straipsnis recenzuotas.

Straipsnis gautas 2012 m. spalio mėn; straipsnis priimtas 2012 m. lapkričio mėn.

The article has been reviewed.

Received in September 2012; accepted in November 2012.